

CIVIL KURÁZSI

I./15. 2026.04.16.

Megbékélés? Csak igazságtétellel

A társadalmi megbékélésről sokan úgy beszélnek, mintha az a felejtés művészete volna. Azonban nem az. Nem elég lehalkítani a vitákat, puhább szavakat használni, kevesebbet emlegetni a sérelmeket. Ettől nem kerülünk közelebb egymáshoz. A történelem azt tanítja, hogy a tartós megbékélést nem a felejtés alapozza meg, hanem az igazságtétel. Nem az idő önmagában, hanem a feltárt és személyhez kötött felelősség. Nem a sérelmek letagadása, hanem a különbségtétel a bűnös és az áldozat, a megtévesztő és a megtévesztett között.

A megbékélés ugyanis nem érzelmi kód, hanem jogi és politikai rend. Nem azt jelenti, hogy mindenki egyszerre ártatlan lesz, és azt sem, hogy egy egész közösséget egy tömbben kell elítélni. Éppen ellenkezőleg. Az igazságos elszámoltatás első kötelessége, hogy meghúzza a vonalat a megtévesztők és a megtévesztettek között. Más a felelőssége annak, aki tudatosan a hazugság rendszerét építette, uszított, és a közös javakat kisajátította, és más annak, aki e rendszer propagandájában élt, félelemből hallgatott, vagy egyszerűen el volt zárva az igazságtól. Ha ez a különbségtétel elmarad, akkor az elszámoltatás bosszúvá torzul. Ha viszont megtörténik, akkor megnyílik az út a megbékéléshez.

Nürnberg után sem az történt, hogy Európa egyszerűen lapozott egyet. A Nemzetközi Katonai Törvényszék 1945. november 20-án nyílt meg, és 22 vezető náci került a vádlottak padjára. A per célja nem az volt, hogy a teljes német társadalmat nyilvánítsa bűnösnek, hanem hogy a háborúért, a tömeggyilkosságért és az állami terrorért felelős vezetőket jogi eljárásban ítélje meg. Ezt követték a további nürnbergi perek, amelyek már nemcsak a legfelső politikai vezetést, hanem katonai, jogi, gazdasági és adminisztratív szereplőket is vizsgáltak. A szövetségesek ezzel egy világos elvet állítottak fel: a felelősség személyes, bizonyítható és jogilag megragadható. Emellett denácifikáció is zajlott, vagyis nem álltak meg az ítéleteknél, hanem megpróbálták kiszorítani a náci ideológiát és befolyását az intézményekből is.

Ez volt a lényeg: jogi felelősségre vonás és intézményi megtisztítás együtt. Persze Nürnberg sem volt tökéletes. Nem minden bűnös került bíróság

elé, és nem minden ítélet elégitette ki az erkölcsi igazságérzetet. De a minta mégis világos maradt: a megbékéléshez nem elhallgatás vezet, hanem a felelősség megnevezése. A jog itt nem pusztán büntetett, hanem határt vont. Megmutatta, hogy nem a nép áll a vádlottak padján, hanem azok, akik hatalmat, államot, intézményeket és propagandát használtak bűnös célokra. Ez a különbségtétel nélkülözhetetlen volt Németország későbbi demokratikus újraépítéséhez, hiszen erkölcsileg is szilárd alapot adott a munkához.

Japánban hasonló, de tanulságosan töredékesebb folyamat ment végbe. A tokiói per 1946. május 3-án kezdődött, és a japán háborús rendszer vezetőit vonta felelősségre háborús és emberiség elleni bűncselekmények miatt. A per végén több halálos ítélet és életfogytig tartó büntetés született. A mintázat tehát itt is ugyanaz volt: nem az egész nemzetet, hanem a vezető és végrehajtó elitet próbálták meg jogilag felelősségre vonni. Ám Japán esetében már jobban látszik az is, hogy a részleges igazságtétel mennyi későbbi terhet hagy maga után. Hirohito császár nem került a vádlottak közé, jóllehet a korszak szerepével kapcsolatban komoly történeti vita maradt fenn. Ez azt mutatja, hogy még ahol történik is elszámoltatás, az sem feltétlenül teljes. A politikai stabilitás és a geopolitikai érdekek gyakran beleszólnak abba, meddig mer elmenni az igazságszolgáltatás.

De ebből nem az következik, hogy az elszámoltatás fölösleges. Épp az ellenkezője. Az következik belőle, hogy a hiányos igazságtétel is jobb a semminél, de a félbemaradt felelősségre vonás később is viták, sérelmek és erkölcsi hiányérzet forrása marad. Ahol a fő felelősök egy része érintetlen marad, ott a múlt lezárása sosem lesz teljes. A társadalomban megmarad az érzés, hogy valami kimondatlan maradt, hogy valaki megúsza, hogy a történelem peréből hiányzik egy név, egy kör, egy döntési szint. Az elhúzódó vagy hiányos igazságtétel tehát nem pusztán lassítja a megbékélést, hanem eleve törékennyé teszi azt.

Éppen ezért tanulságos a negatív példa is. A Beneš-dekrétumok nem a személyes, bizonyított felelősség logikájára épültek, hanem nagy részben a kollektív bűnösség elvére. A második világháború után Csehszlovákiában számos német és magyar nemzetiségű ember vesztette el állampolgárságát, vagyonát és jogbiztonságát olyan jogi környezetben, amely nem egyéni cselekedeteket, hanem közösségi hovatartozást vett alapul. Ez nem igazságtétel volt a szó szoros, jogállami értelmében, hanem kollektív megtorlás. A kollektív megtorlás pedig nem zár le, hanem konzervál. Nem békét készít elő, hanem új sérelmi rendet.

A Beneš-dekrétumok tanulsága ezért különösen fontos. Ahol a jog nem azt kérdezi, hogy ki mit tett, hanem azt, hogy ki hová tartozik, ott a felelősség elve megszűnik, és helyét átveszi a bélyeg. A bélyeg pedig generációkon át él tovább. A kollektív bűnösség logikája nemcsak erkölcsileg romboló, hanem politikailag is rövidlátó. Az ilyen megtorlás valójában új igazságtalanságot hoz létre, és ezzel meg is akadályozza a valódi megbékélést. Mert az a közösség, amelyet nem tettei, hanem pusztán léte alapján sújtanak, nem lezárásként fogja megélni az ítéletet, hanem öröklődő sérelemként.

Itt válik döntővé az idő szerepe is. Az elhúzó igazságtétel sosem semleges. Nem egyszerű késedelemről van szó, és nem arról, hogy a társadalom még nem készült fel rá. A késlekedés közben érdekek rendeződnek, hazugságok ülepednek le igazságként, előnyök szilárdulnak meg, és az eredeti bűn köré új védekező mítoszok épülnek. Minél tovább halasztják a világos felelősségre vonást, annál nagyobb az esélye, hogy az igazság helyét átveszi a relativizálás, a cinizmus vagy éppen az újabb diszkrimináció. A rendezetlen múlt nem marad mozdulatlan: dolgozik tovább a társadalomban.

Ezért a társadalmi megbékéléshez világos sorrend kell. Először a bűnök megnevezése. Utána a felelősök megnevezése. Azután jogállami, bizonyítékokra épülő elszámoltatás. Majd az igazságtalanságot fenntartó intézményi rend lebontása. És csak ezután következhet a megbékélés, mint az igazság után újra lehetséges közös élet.

A megbékélés tehát nem a kölcsönös kímélet gesztusával kezdődik. Ez túl kevés, és túl késő. A megbékélés ott kezdődik, ahol a jog és a közmorál végre ugyanazt mondja: nem mindenki felelős ugyanúgy, de aki felelős, annak felelnie kell. És ott válik lehetővé, ahol a társadalom már nem keveri össze a megtévesztőt a megtévesztettel, a szervezőt az elszenvedővel, a haszonélvezőt a hallgatásba szorítottal. Mert csak ebből a különbségtételből nőhet ki a bizalom.

A történelem azt tanítja, hogy béke csak ott lesz, ahol előbb igazság van. Ahol pedig az igazságtétel elmarad, elkésik, vagy kollektív büntetéssé torzul, ott a megbékélés csak díszlet marad.

A Civil Kurázi szerint az ország csak akkor találhat vissza önmagához, ha a bűnök megnevezése után a felelősök személyre szabott, törvényes elszámoltatása is megtörténik, mert csak ez bonthatja le a hatalom által felépített, mesterséges „mi” és „ők” szembenállását! [Resti Kornél]

HŐSEINK

Képek: Direkt36 / YouTube; Bakos Barna / Telex

Minél több polgára él a polgári bátorsággal egy országnak,
annál kevesebb hősrre van szükség! [*Franca Magnani*]

SZAMIZDAT

Baltazár György

Horváth Tünde Resti Kornél

KAPCSOLAT

civilkurazsi2026@gmail.com

